

EURASIA CENTER

Eurázsia
Központ

Elemzések

**Politikai őszi és tavaszi személyi
cserék a kazah kormányban.
Kazahsztán gazdasági és
politikai útirányai – III. rész**

Veres Szabolcs

EK/2024/17.

Eurázsia Központ

Elemzések

Kiadó:

Eurázsia Központ

Szerkesztő:

Dr. Horváth Levente

A kiadó elérhetősége:

1117 Budapest, Infopark sétány 11

eurasiacenter@nje.hu

<https://eurasiacenter.hu/>

Kiadásért felelős személy:

Dr. Horváth Levente, igazgató

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők az Eurázsia Központ álláspontjának.

EURÁZSIA KÖZPONT

Budapest 2024

© Eurázsia Központ, Neumann János Egyetem

ISSN 2939-550X

POLITIKAI ŐSZ ÉS TAVASZI SZEMÉLYI CSERÉK A KAZAH KORMÁNYBAN. KAZAHSZTÁN GAZDASÁGI ÉS POLITIKAI ÚTIRÁNYAI – III. RÉSZ

Veres Szabolcs

Absztrakt

Kasszim-Zsomart Tokajev, Kazahsztán elnöke 2023. szeptember 1-jén megtartott a kazah gazdaság és a közép-ázsiai ország helyzetéről szóló beszédében főként az ország gazdasági fejlődésére és a geopolitikai környezet bonyolultságaiban történő eligazodás módjaira összpontosított, miközben a sürgető nemzeti aggodalmakra is kitért. A beszédben több mint 100 ötlet és javaslat is elhangzott, amelyek az ország társadalmi, szociális és gazdasági problémáira kínáltak megoldást nyújtani. Tokajev elnök beszédének tartalma és jellege teljes mértékben megfelelt az elnöki reformok logikájának.

Kulcsszavak: Kazahsztán, Tokajev, új gazdaságpolitika, jövőkép.

Abstract

In his speech on the state of the Kazakh economy and the Central Asian country on September 1, 2023, the President of Kazakhstan, Kassim-Zomart Tokayev, focused primarily on the country's economic development and ways to navigate the complex geopolitical environment, but also addressed pressing national concerns. More than 100 ideas and proposals were presented in the speech, offering solutions to the country's social and economic problems. The content and nature of President Tokayev's speech were fully in line with the logic of the presidential reforms.

Keywords: *Kazakhstan, Tokayev, new economic policy, future, vision.*

Bevezetés

A tanulmánysorozatnak ez a fejezete Kasszim-Zsomart Tokajev kazah elnöknek a 2023. szeptember 1-jén a kazah parlament előtt elhangzott azon évértékelő beszédében elhangzott kijelentéseknek a folytatása, amely a kazah őszi politikai szezont beindító elnöki beszédnek a legmeghatározóbb pontjait elemzi szem előtt tartva Kazahsztán gazdaságpolitikai, társadalmi és szociális aspektusait. Az elemzés ezen részének elsőszámú forrását a kazah elnök 2023. szeptember 1-jén a kazah parlament előtt elhangzott évértékelő beszédének [leirata](#) biztosítja.

Védelmi ipar, fegyveres erők

Több olyan geopolitikai tényezőnek is köszönhetően, mint az orosz-ukrán háború kirobbanása, a fegyveres konfliktusból adódó orosz szomszédság, amely katonailag és politikailag bizonyos fenyegetettségérzetet ad, az izraeli helyzet összetettsége, a Tajvan körül kialakult kínai-amerikai feszült katonai és gazdasági viszony Kazahsztán számára is (akár csak Európa országainál) megerősítette és felértékelte a fegyveres erők és a védelmi kiadások fontosságát, melyre beszédében a kazah elnök is kitért. Azonban a katonai és védelmi dolgokkal kapcsolatban az elnök nem tért ki Kazahsztánnak a CSTO-ban (Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete, angolul: Collective Security Treaty Organization) betöltött szerepvállalására. Tokajev ezzel kapcsolatban kiemelte, hogy az ország hadseregét a legmodernebb fegyverekkel és katonai felszerelésekkel kell ellátni, beleértve a páncélozott járműveket, a pilóta nélküli légi járműveket és a modern kézi lőfegyvereket is, valamint kijelentette, hogy a hadsereg számára a katonai harci eszközök gyors és hatékony javítása érdekében meg kell erősíteni a hadiipari termelési és javítási kapacitást. Kazahsztán elnöke szerint – aki ebben az állításban vélhetően a kormány véleményét képviseli – erre az országnak meg is van a megfelelő anyagi és technikai bázisa és kompetenciája, csupán megrendelésekre van szükség.

Az államfő kifejtette azon véleményét is, amely szerint a kazah védelmi-ipari komplexum teljes megerősítésére van szükség az ország és a nemzet biztonságának a megőrzése érdekében. Tokajev véleménye szerint fontos feladat egy magas fokú hadiipari gyártási ciklus létrehozása annak érdekében, hogy csökkenjen Kazahsztánnak az importált fegyver- és katonai felszereléstől való függősége.

A kazah elnöknek országa hadiparával kapcsolatos legfontosabb meglátásait a következő pontokban lehet összefoglalni:

- A hadsereg ellátása csúcstechnológiás fegyverekkel és felszereléssel, beleértve a páncélozott járműveket, pilóta nélküli légi járműveket és modern kézi lőfegyvereket.
- Gyártási kapacitás erősítése a haditechnikai eszközök gyors javításához és a hazai vállalkozások támogatása ezen a területen.
- A modern technológiák átadásával és az új termelő létesítmények honosításával kapcsolatos munka folytatása.
- A hazai vállalkozások ezen a területen történő anyagi támogatása egy külön pénzügyi alap létrehozásával, melynek célja Kazahsztán saját védelmi potenciáljának biztosítása és az importált katonai termékektől történő függőség csökkentése.

Agráripar

Tokajev beszéde során a kazah agrárium számára azt a célt tűzte ki, hogy valódi áttörést valósítson meg Kazahsztán agráripari komplexumában. A cél eléréséhez

szükséges főbb irányokat és intézkedéseket pedig az elnök a következő pontokban összegezte:

- Három éven belül átállás a magasabb hozzáadott értéket képviselő termékek előállítására, amely megköveteli a kazah adópolitika felülvizsgálatát a mezőgazdasági termékek feldolgozásának ösztönzése érdekében.
- A kazah mezőgazdasági ágazat főbb szereplőinek kritikus tömegének növelése a hazai piacok ellátásának mértékének megfelelően, a kazahsztáni mezőgazdasági cégek konszolidációjának ösztönzése.
- Transznacionális vállalatok Kazahsztánba történő vonzása kölcsönösen előnyös feltételekkel az agráripari szektor fejlesztése és a magas exportpotenciál elérése érdekében.

A kazah intézkedéseknek az agráripár területén megfogalmazott célja Kazahsztánnak, mint az eurázsiai kontinens egyik vezető mezőgazdasági termelési és exportkapacitásban vezető pozíciót elfoglaló helynek a megerősítése és az ország mezőgazdasági iparában rejlő lehetőségek felszabadítása.

Mezőgazdaság

A kazah elnök 2023. szeptember 1-i beszédében Kazahsztán mezőgazdaságával kapcsolatban több érdekesnek/logikusnak mondható pont is található, amely Tokajev részéről bizonyosfokú előrelátást is mutat. Ennek egyik példája, hogy a kazah elnök felszólalása során kifejezte meggyőződését azzal kapcsolatban, hogy a mezőgazdaság a modern világban high-tech iparaggá vált, ahol a gazdálkodók sikerét nemcsak a föld (termőtalaj) és az éghajlat határozza meg, hanem a 21. századi mezőgazdaságra óriási hatással vannak a modern technológia innovatív megoldásai is. Tokajev szerint a modern tudomány alkalmazása nélkül az ipar nemcsak stagnál, hanem romlik is. Ezért az erőfeszítéseket az agrártudomány fejlesztésére és gyakorlati megvalósítására kell összpontosítani a mezőgazdaságban. Ezért Kazahsztánban a Nemzeti Agrárkutató és Oktatói Központot csúcstechnológiai agrártechnológiai központtá kell alakítani, amely ötvözi az agrárkutató, valamint a modern technológia és tudomány különböző aspektusait. Emellett pedig fontos lépés továbbá a vezető külföldi agrártudományi központokkal történő együttműködések kialakítása, valamint a tudományos és technológiai magánkezdeményezések támogatása is. A mezőgazdasággal és agráriparral összefüggésben a kazah elnök kiemelte, hogy a mezőgazdasággal kapcsolatos oktatási programokat a vidéki szektor igényeihez szükséges igazítani és hangsúlyozni kell a kazah növénytermesztés jelentős reformjainak szükségességét, ideértve a termények diverzifikálását, a rendkívül jövedelmező növények területeinek bővítését, valamint a vízigényes és monokultúrás növénytermesztés visszaszorítását.

„Auyl Amanaty” program

A kazah mezőgazdasági szektorral kapcsolatos gondolatmenete során Tokajev kiemelte a kazah kiskisgazdaságok támogatásának fontosságát és a kazah vidéki térségek fejlesztésének szükségességét is. Az „Auyl Amanaty” program sikeresen bizonyította hatékonyságát, de a következő lépése nem csak a kedvezményes hitelnyújtás, hanem az együttműködések ösztönzése is kell, hogy legyen. Emellett Tokajev a kazah mezőgazdasági szektor egyik komoly problémájára a mezőgazdasági gépek elhasználódására is felhívta a figyelmet és kiemelte, hogy Asztanának a mezőgazdasági gépek megújulásának ütemét évi 8-10%-ra kell felgyorsítania, figyelembe véve mind a hazai eszközgyártók, mind pedig a kazah gazdák érdekeit.

Új közbeszerzési rendszer

A Kazahsztánban jelenleg érvényben lévő közbeszerzési rendszer problémáival és akadályaiival kapcsolatos nehézségeket Tokajev röviden úgy jellemezte, hogy hosszú távú, végtelen, és átláthatatlan. Ezért a közép-ázsiai ország elnöke szerint a kormánynak új törvényt kell előkészítenie, amelynek elő kell segítenie a költségvetési források ésszerű és elszámoltatható felhasználását. Az átláthatóságot új panasz-elbírálási mechanizmussal és egy ellenőrző intézmény bevezetésével kell biztosítani.

Árszabályozás

A jelenlegi kazah gazdaságot érintő másik nagy problémával, az árak szabályozási mechanizmusával kapcsolatban Kasszim-Zsomart Tokajev elnök a mezőgazdaság fejlődését nagymértékben megnehezítő túlzott árszabályozás megoldásának fontosságát hangsúlyozta. Kifejtette azon véleményét, hogy az Élelmiszerszerződés Társaságnak aktívabban kellene beavatkoznia a piaci helyzet stabilizálásába és ha szükséges, be kell avatkoznia, hogy megakadályozza az árak emelkedését.

Energetika

A kazah elnök beszéde során kihangsúlyozta, hogy az elmúlt télen az ország hőerőműveiben bekövetkezett balesetek és leállások sorozata feltárta az elhasználódott kazah energetikai infrastruktúrával összefüggő, hosszú évek óta felhalmozódó problémákat, amely elavult infrastruktúrák negatívan érintik mind az ország állampolgárainak életminőségét, mind az ország iparosítását. Az elnök úgy vélte, hogy az új kazah gazdasági modell nem valósítható meg az infrastruktúra korszerűsítése nélkül. A kormány által kidolgozás alatt álló infrastrukturális terv részeként fontos az ezen a területen fennálló összes probléma azonosítása és megoldási módok meghatározása. Az ország energiabiztonságával kapcsolatban Tokajev szorgalmazta, hogy Kazahsztánnak ezen a területen a lehető legnagyobb

mértékben fel kell használnia saját forrásait. Megjegyezte, hogy a villamosenergia-szektor kulcsszerepet játszik az ország gazdaságának életében, ezért a következő öt évben legalább 14 GW új energiakapacitás üzembe helyezését tervezik. Az elnök kiemelte továbbá az [Ekibastuzi Állami Erőmű-1](#) első blokkjának rekonstrukciójának befejezését és mind a 8 blokk elindítását, amely korábban nem valósult meg. Emellett a szeptemberi elnöki beszéd során szó esett még a [GRES-2](#) bővítésére irányuló projekt kezdetéről és a [GRES-3](#) építésének megkezdéséről is.

Villamos energia és tarifák

Kazahsztán elnöke beszéde során kifejezte azon meggyőződését is, mely szerint Kazahsztán nem függhet az importált áramtól, és a [jelenlegi helyzet](#) (villamosenergia deficit) nemzetbiztonsági szempontból elfogadhatatlan. Hangsúlyozta, hogy országának ezen a téren az önellátásra kell törekednie azáltal, hogy tovább folytatják a megújuló energia területén megkezdett beruházásokat és fejlesztéseket. Emellett hangsúlyozta, hogy az energia, a hő és a víz összefüggő rendszer, és a gazdaság fontos részének kell tekinteni. A meglévő szemléletet korszerűsíteni kell.

Kasszim-Zsomart Tokajev elnök hangsúlyozta, hogy az iparág befektetési vonzerejének növelése érdekében felül kell vizsgálni a tarifapolitikát és új tarifameghatározási módszereket kell bevezetni. Megfelelő piaci tarifák megállapítását javasolta 5-7 éves időszakra minden természetes monopólium számára. Ez a garantált hosszú távú tarifa kiszámítható beruházástervezést tesz lehetővé, és megbízható fedezetté válik a hitelforrások bevonása során.

Ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy a monopolistáknak nagyobb felelősséget kell viselniük. A digitális ellenőrző eszközök bevezetése és a polgárok fokozottabb hozzáférése a tarifabecslések és beruházási programok végrehajtására vonatkozó információkhoz hozzájárul az átláthatóbb és felelősségteljesebb munkához ezen a területen.

Földgáz

A kazah lakosság földgázzal történő ellátásával kapcsolatban (amely a nagyon hideg téli időszakok során a fűtés tekintetében az egyik és kis túlzással az egyetlen alternatíva a kazah társadalom számára) Kazahsztán elnöke kiemelte annak kiemelkedőfontosságát. Kiegészítve ezt a témakört azzal, hogy Kazahsztán földgázforrásbázisának bővítése a kormány és a nemzeti gáztársaság prioritása és Kazahsztán kőolaj- és földgázipari óriásainak – a Tengiznek, Kashagannak és Karachaganaknak – biztosítaniuk kell a megbízható és megfizethető gázellátást.

A szeptember 1-i beszéd Kazahsztán földgázzal történő ellátása terén szintén kiemelten fontosnak tartja a külföldi befektetések lehetőségét a kazahsztáni új gázmezők feltárásában és fejlesztésében. Azonban Tokajev elnök Kazahsztán energiával történő ellátásával kapcsolatban felhívta a figyelmet a hő- és

villamosenergia, valamint a vízgazdálkodás felelős és gazdaságos felhasználásának fontosságára is, hangsúlyozva, hogy ennek a szemléletnek a kazah mindennapi kultúra részévé kell válnia az országban. A pazarló fogyasztás már nem tolerálható, és a kormánynak felül kell vizsgálnia az energiahatékonysági politikákat az [OECD szabványaival](#) összhangban. Ezért beszédében javaslatot tett az ezzel kapcsolatos kazah szabályozási követelmények fokozatos bevezetésére, javasolta az energiahatékonyság és az erőforrástakarékosság terén azzal a céllal, hogy 2029-ig az energiafogyasztás és az energiaintenzitás kulcsmutatóit legalább 15%-kal csökkentsék Kazahsztánban

Folytatás következik!